

УДК 332.142.4

ББК 65.44

Кондратенко Наталія Олегівна, д.е.н., доцент,
професор кафедри менеджменту і маркетингу в міському господарстві
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Лук'янов Віктор Іванович, директор
житлово-комунального технікуму Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РЕГІОНУ: ВИРОБНИЧИЙ АСПЕКТ

В статті розглянуто теоретичні основи ресурсного забезпечення регіональних систем. Визначені складові ресурсного забезпечення регіону. Виокремленні методи, за допомогою яких підприємство може впливати на фактори внутрішнього середовища, їх можна розділити на наступні види: організаційно-розпорядницькі, інженерно-технологічні, економічні, соціально-психологічні. Наведена класифікація методів управління процесом організації виробництва. На основі розгляду методів організації виробництва доведено можливість якісного і докладного аналізу умов організації виробництва, а також ефективний відбір конкретного методу для вирішення проблем підприємств у сфері організації виробництва. Основні стратегічні напрями ресурсного забезпечення регіону можна звести до наступних: комплексне використання мінерально-сировинних і паливних ресурсів; упровадження ресурсозберігаючої техніки і технології; широке використання в галузях промисловості вторинної сировини; ефективно регулювання споживанням ресурсів, підтримання продуктивності.

Ключові слова: управління, ресурсне забезпечення, регіон, організація виробництва, метод, аспект.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших особливостей розселення України є велика концентрація населення на досить невеликих територіях. В умовах великих міських агломерацій мешкає більш третини всього населення України. Ці обставини істотно знижують рівень умови життя та порушують екологічну рівновагу навколишнього середовища. Негативні тенденції в демографічній ситуації не можуть бути переборені протягом короткого часу, що обумовлює подальше зниження чисельності населення. За деякими оцінками демографів на кінець розглянутої перспективи чисельність населення знизиться до 44,0 млн. осіб. У розглянутих прогнозах чисельність населення України в 2015 р. оцінюється в межах 49,5-52,0 млн. осіб. При всіх варіантах зміни чисельності населення на перспективу в її структурі буде зростати питома вага міського населення, чисельність якого прогнозується на 2015 р. у межах 34,5-36,2 млн. чіл. Це пояснюється не тільки міграцією сільського населення в міста, але й тим, що в результаті збільшення містобудівного потенціалу

великих сільських населених пунктів вони в адміністративному порядку будуть перетворюватися в селища міського типу. У цих умовах підвищується значущість ресурсного забезпечення регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем ресурсного забезпечення регіональних систем займалися багато видатних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: Бачинський Г.А., Бернер М.С., Лоскутов А.В., Понаровкін Д.Б., Тарасова А.Н., Золотарьов А., Хомков В.І., Бакум І.В., Єгупов Ю.А., Новицький В.С. та інші.

Метою статті є визначення методів управління ресурсним забезпеченням та розробка стратегічних напрямів ресурсного забезпечення регіону.

Виклад основного матеріалу. Головною особливістю функціонування регіонального рівня є власна, специфічна система економічних інтересів, пов'язана із наявністю безлічі суб'єктів господарської діяльності на території регіону: підприємств місцевого, регіонального, загальнодержавного підпорядкування, різних установ та приватних підприємств. За такої ситуації взаємодія особистих, корпоративних та суспільних інтересів (включно із клановими) доповнюється наявністю регіонального (територіального) інтересу. Однак розгляд регіонального інтересу виявиться неповним без урахування і специфічного інтересу адміністрації регіону. У дослідженні змісту регіонального інтересу необхідно розрізняти декларований та реальний інтереси. Декларований, або формальний, інтерес відтворюється у затверджених документах органів влади та управління, що наділені повноваженнями стосовно забезпечення інтересів соціальних спільнот, груп, різних прошарків населення та колективів [1].

Регіональному інтересу, таким чином, притаманна складна структура, окремим компонентам якої властивий різний ступінь важливості або пріоритетності. За окремими напрямами регіонального інтересу пріоритет визначається нерозривністю зв'язків того або іншого напрямку із потребами регіону, тобто важливо виокремити суто регіональний інтерес від інших компонентів. У структурі об'єкта регіональних інтересів умовно можна виділити три складові: першу – як результат матеріально-речової діяльності підприємств та організацій, об'єктів виробничої й соціальної інфраструктури, використання природних ресурсів тощо; другу – соціально-економічну, що включає суспільні відносини щодо виробництва, розподілу, обміну та споживання економічних благ; третя стосується духовних цінностей.

Зміст регіонального інтересу може розглядатися, до того ж, за такими складовими, як пряма та опосередкована: пряма складова включає компоненти, що належать до безпосередніх потреб регіону – забезпечення оптимальних умов життєдіяльності населення, підтримання сприятливих екологічних умов, задоволення потреб у споживчих товарах, забезпечення послугами соціальної інфраструктури, робочими місцями тощо. Опосередкована включає потреби більш високого рівня національного господарства, у складі якого регіон займає місце підсистеми у створенні продукції, що задовольняє потреби загальнодержавного рівня. На це

спрямований інтерес галузей, що і є прямою складовою галузевого інтересу.

Економічні інтереси в регіоні мають певну суперечливість, тому, на наш погляд, слід ураховувати насамперед об'єктивність розбіжності між різними інтересами: особистими і суспільними, галузевими (відомчими) та регіональними, регіональними і груповими, поєднання яких не може бути забезпечене автоматично, а лише шляхом створення системи заходів, здійснення організаційної роботи щодо розв'язання наявних суперечностей. Поєднання інтересів – це не вихідна передумова, а кінцевий результат, досягнення якого можливе внаслідок і лише після узгодження суперечностей системи економічних інтересів [2].

Особливості взаємодії економічних інтересів на регіональному рівні, безперечно, загострюють цю проблему. Найбільш гострою виявляється неодноразово згадувана суперечність між відомчими і територіальними інтересами, яку слід віднести до основних суперечностей регіонального рівня і не лише тому, що вона виявляє найбільший негативний вплив на розвиток регіону, а насамперед оскільки забезпечення узгодженості інтересів цього рівня є дієвим джерелом саморозвитку регіонів. Важливо сформулювати такий господарський механізм, який забезпечував би можливості розвитку всім учасникам взаємозв'язків у регіоні та усував негативні наслідки можливого загострення суперечностей галузевих і регіональних інтересів. Це визначає необхідність чіткого врахування сфер інтересів на законодавчому рівні та рівні виконавців, а також визначення прав і методів діяльності регіональних органів влади всіх рівнів та створення реальних механізмів для їх здійснення, що відсутні до цього часу, зокрема в Україні. Таким чином, система регіональних економічних інтересів є усвідомленою необхідною системою цілей для їх різнобічного вдосконалення. Насамперед регіональний інтерес повинен реалізовуватися в ефективному використанні наявних на території регіону засобів виробництва та природних ресурсів, а також у використанні певної частини результатів економічної діяльності.

Незважаючи на щорічне повільне зростання темпів промислового розвитку, на діяльність виробничо-господарських систем у національній економіці дедалі більше впливає фактор обмеженості ресурсів. Його вплив визначається такими загальними тенденціями [3,4]:

- нижча якість природних ресурсів порівняно з ресурсами, які видобуваються в інших регіонах світу, та обмеженість природних ресурсів, що вимагає імпорту ресурсів з інших країн;
- потреба в значних фінансових інвестиціях у виробництво через високу зношеність основних фондів та велику порівняно з іншими країнами матеріало- та енергомісткість виробництва;
- необхідність заміни більшої частини обладнання і технологій, що використовуються сьогодні в галузях економіки України;
- нестача інженерного та основного виробничого персоналу високої кваліфікації через проблему втечі мізків, старіння працівників, відсутність молодих

висококваліфікованих працівників і т.д.;

– застарілість технологій, дуже низькі темпи впровадження сучасних фундаментальних та прикладних наукових розробок у різних галузях національного господарства, отримання освіти молодими фахівцями за допомогою застарілих технологій та обладнання, недостатність використання сучасних методів освіти та передачі досвіду.

На основі виявлення факторів впливу, їхньої систематизації, узагальнення, якісної й кількісної оцінки можна застосовувати відповідні методи формування сучасної політики ресурсозабезпечення та ресурсозбереження. При цьому необхідно розрізняти рівні управління цим процесом [5].

Розглянуті фактори впливу й етапи руху ресурсів по виробничому ланцюзі можна звести в певну схему (рис. 1).

Рис. 1. Зв'язок етапів руху ресурсів і факторів впливу [7, 8]

Природно, що найбільшими можливостями регіональні економічні системи володіють у сфері роботи з факторами внутрішнього середовища. Розглядаючи методи, за допомогою яких підприємства можуть впливати на фактори внутрішнього середовища, їх можна розділити на наступні види: організаційно-розпорядницькі, інженерно-технологічні, економічні, соціально-психологічні (табл. 1) [6].

Організаційно-розпорядницькі методи управління мають наступні переваги [10]:

- як правило, не вимагають значних витрат матеріальних ресурсів;
- сприяють підвищенню прозорості руху матеріальних і фінансових потоків, а також ефективності управління матеріальними ресурсами підприємств в цілому.

До недоліків цієї групи методів можна віднести наступні:

- труднощі, пов'язані з перебудовою свідомості персоналу підприємства;
- ускладнена оцінка економічного ефекту від упровадження цих заходів (наприклад, розрахунок ефекту від перебудови організаційної структури

підприємства);

– можливість бюрократизації системи управління ресурсами, втрата гнучкості в управлінні ними.

Таблиця 1

Класифікація методів управління процесом організації виробництва

Класифікаційна ознака	Методи управління			
	організаційно-розпорядницькі	інженерно-технологічні	економічні	соціально-психологічні
Основний канал впливу	Організаційний	Інженерно-технологічний	Економічний	Соціальний
Характер впливу	Прямий	Прямий	Непрямий	Непрямий
Мотиви поведіння	Необхідність дотримання вимог до якості й наявності відповідальності за якість	Змішані (дотримання вимог до вихідних параметрів, матеріальний і моральний інтерес)	Матеріальний інтерес	Моральний (духовний) інтерес
Основа вибору методу	Організаційний аналіз	Інженерно-технічний аналіз	Техніко-економічний аналіз	Соціально-психологічні дослідження
Обмеження при виборі методів	Відповідність правовим нормам і вимогам у сфері ресурсозбереження	Можливості техніки, технології і відповідність вимогам екології та безпеки	Відповідність економічних законів і нормативів щодо ресурсозбереження	Відповідність морально-етичним нормам, правилам і вимогам

Джерело: [9].

Особливою ознакою інженерно-технологічних методів управління процесом організації виробництва є їхня застосовність у рамках внутрішнього середовища промислового підприємства. Це пов'язане з тим, що за межами підприємств інженерні служби практично не працюють. Складовими цих методів є:

- ✓ розробка автономних джерел енергії та матеріалозберігаючих технологій;
- ✓ оптимізація режиму роботи обладнання з урахуванням можливостей нічних тарифів;
- ✓ застосування методів наукової організації труда;
- ✓ застосування прогресивних технологій;
- ✓ енергоаудит.

Наступною групою є економічні методи управління. Переваги цих економічних методів полягають у можливості:

- досягнення певних результатів на основі ринкових методів, що відображають сформовані умови попиту та пропозиції на ринку ресурсів і продукції

підприємств;

- підприємствам самостійно встановлювати цілі й завдання на основі аналізу рівня, складу і структури ресурсоспоживання, а також динаміки цін на вхідні ресурси;
- коректної оцінки економічного ефекту від реалізації конкретного заходу, а також характеру його розподілу між різними групами інтересів (наприклад, споживачем і постачальником ресурсів).

- посилення мотивації співробітників підприємств у сфері випуску якісної продукції, що підвищує рівень прибутку підприємств;

- створення сильної корпоративної культури підприємств, що забезпечує зниження ризику витоку мізків, а також створює умови для інтенсифікації виробничої діяльності людей;

- забезпечення умов для якісного й стійкого відтворення промислових кадрів для підприємств, а також їхнього професійного зростання.

Розрізняють також соціально-психологічні методи організації виробництва промислових підприємств регіону. Складовими цих методів є:

- ✓ запровадження навчання персоналу у сфері раціонального використання ресурсів;

- ✓ запровадження системи матеріального та нематеріального стимулювання персоналу;

- ✓ зміна уявлення персоналу;

- ✓ формування організаційної культури підприємства;

- ✓ створення центрів якості;

- ✓ запровадження днів організації виробництва;

- ✓ поліпшення умов праці співробітників за рахунок організації виробництва.

Таким чином, на основі розгляду методів організації виробництва можливо здійснити якісний і докладний аналіз умов організації виробництва, а також ефективний відбір конкретного методу для вирішення проблем підприємства у сфері організації виробництва.

Важливе значення для підвищення ефективності ресурсозабезпечення та ресурсозбереження в регіональних економічних системах має врахування регіональних особливостей прискороного впровадження досягнень науково-технічного прогресу та вдосконалення територіальних і галузевих пропорцій розвитку регіону. Регіональна політика управління повинна пов'язуватися з плануванням і проблемами розвитку регіональних економічних систем.

Основні стратегічні напрями ресурсозабезпечення та ресурсозбереження можна звести до таких: комплексне використання мінерально-сировинних і паливних ресурсів; упровадження ресурсозберігаючої техніки і технології; широке використання в галузях переробної промисловості вторинної сировини; ефективне регулювання ресурсозбереження, підтримання продуктивності.

Висновок. Таким чином визначені методи забезпечення реалізації ресурсозберігаючої політики, які класифіковано по трьох основних групах:

економічні, адміністративні, соціальні, дають змогу розкрити напрями інтенсифікації процесів ресурсозабезпечення та ресурсозбереження регіональних економічних систем, здійснити якісний і докладний аналіз умов організації виробництва, а також ефективний відбір конкретного методу для вирішення проблем підприємства у сфері організації виробництва. Визначені основні стратегічні напрями ресурсозабезпечення та ресурсозбереження, які довели, що зміни векторів і пріоритетів політики регіонального розвитку пов'язані із відмовою від ресурсомістких і витратних технологій, а також трансформацією суспільно-економічних відносин у напрямі підтримки маловідходних і ресурсозберігаючих моделей виробництва.

Список використаних джерел

1. Бачинский Г. А. Социозкология: теоретические и прикладные аспекты / Г. А. Бачинский. – К.: Наукова думка, 1991. – 152 с.
2. Зарубежный опыт мотивации энергосбережения [Бернер М. С., Лоскутов А. В., Понаровкин Д. Б., Тарасова А. Н.] // Энергосбережение. – 2008. – № 3. – С. 44–48.
3. Золотарьов А. Раціональне використання оборотних засобів у промисловості / А. Золотарьов // Економіка України. – 2001. – № 7. – С. 29–32.
4. Хомяков В. І. Управління потенціалом підприємств: навч. посіб. / В. І. Хомяков, І. В. Бакум. – К.: Кондор, 2007. – 400 с.
5. Єгупов Ю. А. Організація виробництва на промисловому підприємстві: навч. посіб. / Ю. А. Єгупов. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с.
6. Методичні рекомендації Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України «Щодо створення та функціонування агентств регіонального розвитку». Постанова від 30.07.1999 р. № 1394 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
7. Розпорядження КМУ «Про заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики» від 13 вересня 2001 р. № 437-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Розпорядження Президента України «Про підготовку проекту Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки» від 21 грудня 2001 року № 372/2001-рп [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Новицький В. С. Структурні перетворення промисловості та економічне зростання / В. С. Новицький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua.
10. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку» від 29 липня 2002 року, № 224 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

Список джерел в транслітерації / References

1. Bachinskii H. A. Sotsioekolohiia: teoreticheskie i prikladnye aspekty / H. A.

Bachinskii. – K.: Naukova dumka, 1991. – 152 s.

2. Zarubezhnyi opyt motivatsii enerhosberezheniia [Berner M. S., Loskutov A. V., Ponarovkin D. B., Tarasova A. N.] // Energosberezhenie. – 2008. – # 3. – S. 44–48.

3. Zolotarov A. Ratsionalne vykorystannia oborotnykh zasobiv u promyslovosti / A. Zolotarov // Ekonomika Ukrainy. – 2001. – # 7. – S. 29–32.

4. Khomiakov V. I. Upravlinnia potentsialom pidpryiemstv: navch. posib. / V. I. Khomiakov, I. V. Bakum. – K.: Kondor, 2007. – 400 s.

5. Yehupov Yu. A. Orhanizatsiia vyrobnytstva na promyslovomu pidpryiemstvi: navch. posib. / Yu. A. Yehupov. – K.: Tsentр navchalnoi literatury, 2006. – 488 s.

6. Metodychni rekomendatsii Ministerstva ekonomiky ta z pytan Yevropeiskoi intehratsii Ukrainy «Shchodo stvorennia ta funktsionuvannia ahentstv rehionalnoho rozvytku». Postanova vid 30. 07. 1999 r. # 1394 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

7. Rozporiadzhennia KМУ «Pro zakhody shchodo realizatsii Kontseptsii derzhavnoi rehionalnoi polityky» vid 13 veresnia 2001 r. # 437-r [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rada.gov.ua>.

8. Rozporiadzhennia Prezydenta Ukrainy «Pro pidhotovku proektu Stratehii ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku Ukrainy na 2002–2011 roky» vid 21 hrudnia 2001 roku # 372/2001-rp [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rada.gov.ua>.

9. Novytskyi V. S. Strukturni peretvorennia promyslovosti ta ekonomichne zrostannia / V. S. Novytskyi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.kmu.gov.ua.

10. Nakaz Ministerstva ekonomiky ta z pytan yevropeiskoi intehratsii Ukrainy «Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo formuvannia rehionalnykh stratehii rozvytku» vid 29 lypnia 2002 roku, # 224 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rada.gov.ua>.

АННОТАЦИЯ

МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ РЕСУРСНЫМ ОБЕСПЕЧЕНИЕМ РЕГИОНА: ПРОИЗВОДСТВЕННЫЙ АСПЕКТ

Кондратенко Наталья Олеговна, д.э.н., доцент,
профессор кафедры менеджмента и маркетинга в городском хозяйстве
Харьковский национальный университет городского хозяйства
имени А.Н. Бекетова

Лукиянов Виктор Иванович, директор
жилищно-коммунального техникума
Харьковского национального университета городского
хозяйства имени А.Н. Бекетова

В статье рассмотрены теоретические основы ресурсного обеспечения региональных систем. Определены составляющие ресурсного обеспечения региона. Выделены методы, с помощью которых предприятие может влиять на факторы внутренней среды, их можно разделить на следующие виды: организационно-распорядительские, инженерно-технологические, экономические, социально-

психологические. Приведена классификация методов управления процессом организации производства. На основе рассмотрения методов организации производства доказана возможность качественного и подробного анализа условий организации производства, а также эффективный отбор конкретного метода для решения проблем предприятий в области организации производства. Основные стратегические направления ресурсного обеспечения региона можно свести к следующим: комплексное использование минерально-сырьевых и топливных ресурсов; внедрение ресурсосберегающей техники и технологии; широкое использование в отраслях промышленности вторичного сырья; эффективное регулирование потребления ресурсов, поддержание производительности.

Ключевые слова: управление, ресурсное обеспечение, регион, организация производства, метод, аспект.

ANNOTATION

**METHODS FOR REGION RESOURCE SUPPORT MANAGEMENT:
PRODUCTION ASPECT**

Kondratenko Nanalia O.,

**PhD, Associate Professor, Department «Management and marketing
in the urban economy»,**

Lukyanov Viktor I.,

Director of Housing and Municipal College

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

The paper deals with the theoretical foundations of regional resource supply systems. The main components of resource support of the region have been determined. The author has singled out the methods by which the company can influence factors of internal environment. The methods can be divided into the following types: organizational and executive, engineering and technological, economic, social and psychological. The article presents the classification of methods for production process management. It demonstrates the possibility of high-quality and detailed analysis of production conditions based on consideration of given methods of production and efficient selection of a particular method to solve the problems of companies in the sphere of production. The main strategic directions of region resource support can be summarized as follows: comprehensive utilization of mineral and fuel resources, the introduction of resource-saving techniques and technologies widely used in the industries of secondary raw materials, effective regulation of resource consumption, productivity maintenance.

Keywords: management, resource support, region, organization of production, method, aspect.